

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

«Στοιχεία για τη δεκαετία του 2010»

Συγγραφή: ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΑΛΑΝΟΣ

Εφαρμογή: ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΑΛΑΝΟΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Στοιχεία για τη δεκαετία του 2010

Εφαρμογή σεναρίου

Ανδρέας Γαλανός

Δημιουργία σεναρίου

Ανδρέας Γαλανός

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Β΄ Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

2^ο Γυμνάσιο Χαλκηδόνας

Χρονολογία

Από 25-02-2014 έως 08-04-2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

I. Φιλολογικής ζώνης

Νεοελληνική Γλώσσα

Χρονική διάρκεια

8 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Ο εκπαιδευτικός είχε εκ των προτέρων συνολική γνώση του μυθιστορήματος του Θανάση Βαλτινού και είχε αρκετή εξοικείωση με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, καθώς και με τη δημιουργία και διαχείριση περιβάλλοντος Wiki.

Οι μαθητές είχαν πολύ μικρή εμπειρία στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και καθόλου προηγούμενη εμπειρία στη χρήση Wiki, οπότε ασκήθηκαν στις σχετικές δεξιότητες κατά την πορεία εφαρμογής του σεναρίου. Παρόλα αυτά δεν προέκυψαν ιδιαίτερα προβλήματα.

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε σχολείο με αίθουσα πληροφορικής, δεν κατέστη όμως πάντοτε δυνατό να εξασφαλιστούν συνεχόμενα διδακτικά δίωρα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ορισμένες από τις δραστηριότητες να μην προλαβαίνουν να ολοκληρωθούν στο πλαίσιο της διδακτικής ώρας και να χρειάζεται είτε να ολοκληρωθούν στο σπίτι είτε να συνεχιστούν στην επόμενη συνάντηση.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Ανδρέας Γαλανός, *Στοιχεία για τη δεκαετία του 2010*, Νεοελληνική Λογοτεχνία Β΄ Γυμνασίου, 2014.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου είχε στόχο από τη μια να φέρει σε επαφή τους μαθητές με ένα ιδιαίτερο έργο της νεοελληνικής λογοτεχνίας, το *Στοιχεία για τη*

δεκαετία του '60 του Θανάση Βαλτινού και, από την άλλη, με αφορμή το συγκεκριμένο κείμενο να θέσει προβληματισμούς σχετικά με την ιστορικότητα των κειμενικών ειδών και των συμβάσεών τους.

Αρχικά, οι μαθητές κλήθηκαν να αναζητήσουν στοιχεία για τη δεκαετία του 1960 και να κατασκευάσουν ένα κολάζ που να αναδεικνύει τα σημαντικότερα από αυτά. Η δραστηριότητα αποσκοπούσε στο να εξοπλίσει τους μαθητές με το απαραίτητο αναφορικό υλικό ώστε να μπορέσουν να διαβάσουν τα κείμενα που θα τους δίνονταν και παράλληλα να τους προετοιμάσει για την ιδιαίτερη δομή του πεζογραφήματος: το κολάζ που κλήθηκαν να δημιουργήσουν λειτούργησε ως ένα εικονικό ανάλογο της σύνθεσης κειμένων που επιχειρεί ο Βαλτινός στο πεζογράφημά του. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιχειρήθηκε να στηθούν γέφυρες που να επιτρέπουν στα παιδιά να διαχειριστούν το παραξένισμα που προκαλεί το εν λόγω έργο και να επικοινωνήσουν με το κείμενο. Ακολούθως, οι ομάδες διάβασαν επιλεγμένα αποσπάσματα του έργου και προσπάθησαν να εντοπίσουν και να ονοματίσουν τα κειμενικά είδη που συνάντησαν και τα ζητήματα με τα οποία καταπιάστηκαν. Επιχείρησαν, δηλαδή, με έναν τρόπο να αποσυναρμολογήσουν το κείμενο και να διακρίνουν μορφικές και θεματικές μονάδες. Η δραστηριότητα ολοκληρώθηκε με μια συζήτηση που αφορούσε στις ιδιαιτερότητες του έργου που παρατήρησαν τα παιδιά και στον προβληματισμό σχετικά με τη λογοτεχνικότητά του, σε μια προσπάθεια να διερευνηθεί και, ει δυνατόν, να διευρυνθεί ο ορίζοντας προσδοκιών τους σχετικά με το ζήτημα.

Στη συνέχεια, οι ομάδες κλήθηκαν να καταγράψουν κειμενικά είδη και θέματα που χαρακτηρίζουν την εποχή μας και να συζητήσουν τις διαφορές που παρατηρούν σε σχέση με τη δεκαετία του 1960. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στα νέα κειμενικά είδη που προέκυψαν στα σύγχρονα ψηφιακά μέσα. Τους ζητήθηκε κατόπιν να εντοπίσουν τέτοια παραδείγματα κειμένων, αλλά και να συνθέσουν ανάλογα προσέχοντας κάθε φορά να σεβαστούν τις συμβάσεις του είδους που επέλεξαν. Όλη αυτή η δραστηριότητα πραγματοποιήθηκε στο Wiki που δημιουργήθηκε και το οποίο

μετατράπηκε τελικά σε ένα ψηφιακό ανάλογο του βιβλίου του Βαλτινού, μια συγκέντρωση κειμένων από διαφορετικά είδη και με διαφορετικά θέματα, που αναφέρονται όμως στη δεκαετία του 2010. Το σενάριο ολοκληρώθηκε με τη συζήτηση σχετικά με την ίδια τη συγγραφή των συγκεκριμένων κειμένων από τα παιδιά. Παράλληλα, αναδείξαμε τα βασικά χαρακτηριστικά των κειμενικών ειδών της εποχής μας και επιχειρήσαμε τη σύνδεσή τους με τα σημερινά κοινωνικά συμφραζόμενα.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Το πεζογράφημα του Θανάση Βαλτινού *Στοιχεία για τη δεκαετία του '60* αποτελεί ένα ξεχωριστό κείμενο στο σώμα της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Και μόνο το απλό ξεφύλλισμα του βιβλίου αρκεί για να καταλάβει κανείς ότι το έργο ανθίσταται με ποικίλους τρόπους στις συνήθεις μυθιστορηματικές συμβάσεις με τις οποίες είναι εξοικειωμένος ο μέσος αναγνώστης. Αποτελείται από ένα κολάζ δημόσιων και ιδιωτικών ντοκουμέντων που καταγράφουν και ζωντανεύουν ποικίλες πτυχές της δεκαετίας του 1960. Απουσιάζει η γραμμικότητα και η συνέχεια στην αφήγηση, ενώ στη θέση μιας κυρίαρχης αφηγηματικής φωνής συναντάμε έναν μεγάλο αριθμό φωνών και οπτικών που διεκδικούν ένα μικρό σε έκταση κάθε φορά τμήμα του έργου. Παρόλα αυτά ο υπότιτλος «μυθιστόρημα» επιμένει στον σχετικό ειδολογικό χαρακτηρισμό του έργου. Υπό αυτή την έννοια το κείμενο θέτει πολλά και ενδιαφέροντα ζητήματα κυρίως όσον αφορά την έννοια της λογοτεχνικότητας, καθώς προκαλεί ποικιλοτρόπως και επιχειρεί να μετακινήσει τον ορίζοντα προσδοκιών του αναγνώστη.

Η ιδιότυπη σύνθεση του μυθιστορήματος που αποτελείται από ένα ετερόκλητο σύνολο δημόσιων και ιδιωτικών ντοκουμέντων αποτελεί ιδανική αφορμή, τουλάχιστον στο πλαίσιο της σχολικής τάξης, για μια συζήτηση σχετικά με την ιστορικότητα των κειμενικών ειδών και τη σχέση τους με τα κοινωνικά

συμφραζόμενα μιας εποχής. «Τα κειμενικά είδη περιέχουν μορφές και έννοιες οι οποίες απορρέουν και εγγράφουν τις λειτουργίες, τους σκοπούς και τα νοήματα κοινωνικών περιστάσεων. Αποτελούν έτσι ενός είδους δείκτη και κατάλογο του συνόλου των κοινωνικών περιστάσεων μιας κοινότητας σε μια δεδομένη ιστορική στιγμή.» ([Μητσοκοπούλου 2000](#)) Αν τα κειμενικά είδη που επιλέγει ο Βαλτινός για το μυθιστόρημά του αναδεικνύουν τη φυσιογνωμία, τον χαρακτήρα και την ιδεολογία της εποχής του 1960, μπορούμε να αναρωτηθούμε αντιστοίχως για τα δεσπόζοντα κειμενικά είδη της εποχής μας και τη σχέση τους με τα σημερινή πραγματικότητα.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με το συγκεκριμένο σενάριο επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να γνωρίσουν βασικά στοιχεία της δεκαετίας του 1960 και να τα συγκρίνουν με τη σημερινή εποχή,
- να συνειδητοποιήσουν ότι κάθε εποχή χαρακτηρίζεται από διαφορετικά κειμενικά είδη,
- να συνδυάσουν τα δεσπόζοντα κειμενικά είδη με την περιρρέουσα ατμόσφαιρα κάθε εποχής (για παράδειγμα τη σχέση των νέων κειμενικών ειδών με τη ψηφιακή πραγματικότητα της εποχής μας).

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να γνωρίσουν ένα ιδιαίτερο έργο της νεοελληνικής λογοτεχνίας, το *Στοιχεία για τη δεκαετία του '60* του Θανάση Βαλτινού,
- να κατανοήσουν την ιδιαίτερη δομή του συγκεκριμένου κειμένου,
- να προβληματιστούν σχετικά με τη λογοτεχνικότητα του εν λόγω κειμένου.

Γραμματισμοί

Επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να παρατηρούν τις διαφορετικές συμβάσεις που χαρακτηρίζουν ένα κειμενικό είδος,
- να παράγουν κείμενα σεβόμενοι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους στο οποίο ανήκουν.

Διδακτικές πρακτικές

Οι διδακτικές πρακτικές που χρησιμοποιήθηκαν στην ανά χείρας εφαρμογή ήταν κατά βάση η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και η κατευθυνόμενη από τον εκπαιδευτικό συζήτηση.

Η επιλογή της συνεργασίας των μαθητών σε ομάδες στηρίχθηκε στην πεποίθηση ότι μέσω της αλληλεπίδρασης και της σύμπραξης οι μαθητές οδηγούνται με πιο ουσιαστικό και γόνιμο τρόπο στη γνώση και την απόκτηση δεξιοτήτων. Πέρα από αυτά, επιδιώχθηκε η καλλιέργεια της δεξιότητας της συνεργασίας και της αυτενέργειας. Η εφαρμογή κινήθηκε στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, καθώς η κάθε ομάδα ακολούθησε τη δική της διαδρομή και συνέθεσε τα δικά της κείμενα. Στο συγκεκριμένο σενάριο η από κοινού συγγραφή στο Wiki των κειμένων που αποτέλεσαν τα «Στοιχεία για τη δεκαετία του 2010» ανέδειξε τη συνεργατική γραφή ως ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της σύγχρονης ψηφιακής πραγματικότητας. Εξυπακούεται πως οι ομάδες εργάστηκαν και δημιούργησαν υπό την καθοδήγηση και τον συντονισμό του εκπαιδευτικού, ο οποίος παρενέβαινε είτε για να ελέγξει ότι οι δραστηριότητες υλοποιούνταν προς τη σωστή κατεύθυνση είτε για να δώσει οδηγίες και να επιλύσει απορίες, όταν προέκυπταν προσκόμματα και δυσκολίες.

Η κατευθυνόμενη συζήτηση επιλέχθηκε στα σημεία που παρουσίαζαν κάποια ιδιαίτερη δυσκολία, για παράδειγμα στα σχετικά με τη λογοτεχνικότητα του κειμένου του Βαλτινού. Οι συγκεκριμένες συζητήσεις επιδιώχθηκε να μην εκληφθούν ως προσπάθειες του εκπαιδευτικού να μεταδώσει τις σωστές πληροφορίες στους

μαθητές, αλλά ως αφορμές για προβληματισμό πάνω στο συγκεκριμένο θέμα, στον βαθμό που το επέτρεπαν η ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών. Στόχος δεν ήταν να οδηγηθεί η τάξη σε ένα ολοκληρωμένο και οριστικό συμπέρασμα, αλλά να τεθούν τα ερωτήματα και να παραμείνουν ενδεχομένως ανοιχτά προς διερεύνηση στο μέλλον.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η ιδέα για αυτήν τη διδακτική πρόταση προέκυψε από την αίσθηση ότι η συνήθης διδασκαλία των αποσπασμάτων από το *Στοιχεία για τη δεκαετία του '60*, που περιλαμβάνει το σχολικό εγχειρίδιο, συχνά αδικεί το έργο από το οποίο ανθολογούνται και δεν δίνει στους μαθητές ούτε την παραμικρή ιδέα για την ιδιαίτερη σύνθεσή του. Σε αυτό εν μέρει ευθύνεται η συμπερίληψή τους στη θεματική ενότητα τη σχετική με την ξενιτιά και τη μετανάστευση, η οποία επιβάλλει μια διδακτική προσέγγιση των δύο αποσπασμάτων υπό αυτό το πρίσμα. Η παρούσα διδακτική πρόταση στράφηκε περισσότερο σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με την ιδιαιτερότητα της δομής και της σύνθεσης του έργου του Βαλτινού και την εξοικείωση των μαθητών με τέτοια ιδιότυπα κείμενα που υπονομεύουν τις παραδοσιακές αφηγηματικές συμβάσεις.

Η ιδιοτυπία της σύνθεσης του μυθιστορήματος του Βαλτινού με την ποικιλία των κειμενικών ειδών που περιλαμβάνει οδήγησε τη διδασκαλία και προς την κατεύθυνση της διερεύνησης των διαφορών ανάμεσα στα δεσπόζοντα κειμενικά είδη του τότε και του σήμερα.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Στο σχολικό εγχειρίδιο της Β΄ Γυμνασίου ανθολογούνται δύο αποσπάσματα από το *Στοιχεία για τη δεκαετία του '60* του Θανάση Βαλτινού («Δύο γράμματα της Χαράς»)

στην ενότητα «Η αποδημία • Ο καημός της ξενιτιάς • Ο ελληνισμός έξω από τα σύνορα • Τα μικρασιατικά • Οι πρόσφυγες».

Επίσης, η επικοινωνιακή προσέγγιση της γλωσσικής διδασκαλίας έχει αναδείξει τα τελευταία χρόνια τα κειμενικά είδη και τις συμβάσεις τους σε κεντρικό ζητούμενο του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας τόσο στο Γυμνάσιο όσο και στο Λύκειο. Διαβάζουμε, για παράδειγμα, στα βιβλία του Εκπαιδευτικού στο διδακτικό πακέτο για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο: «Κέντρο της γλωσσικής διδασκαλίας είναι το κείμενο με τις πολλές και ποικίλες μορφές του (κειμενικά είδη), τις οποίες συναντά ή θα συναντήσει ο μαθητής στο άμεσο ή ευρύτερο περιβάλλον του» (*Νεοελληνική Γλώσσα, Α' Γυμνασίου, Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, σ.7).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η ουσιαστικότερη χρήση των ΤΠΕ έγινε στην τρίτη φάση του σεναρίου, όταν οι μαθητές κλήθηκαν να δημιουργήσουν στο Wiki, που είχε δημιουργηθεί, μια σύνθεση κειμένων χαρακτηριστικών του 2010, ανάλογη του κειμένου του Βαλτινού. Σε αυτή την περίπτωση η αναζήτηση και αξιοποίηση παραδειγμάτων από ψηφιακά κείμενα ποικίλων ειδών (tweets, αναρτήσεις σε ιστολόγια ή στο facebook, e-mails, άρθρο της Wikipedia κλπ) ήταν κομβικής σημασίας για τη συνειδητοποίηση των αλλαγών που έχει επιφέρει η ψηφιακή πραγματικότητα στη δομή και τη σύνθεση των κειμένων σήμερα. Η χρησιμοποίηση έντυπων αποσπασμάτων δε θα επέτρεπε να φανεί η πολυμεσικότητα και η διαδραστικότητα που χαρακτηρίζει συχνά τέτοια κείμενα και θα στερούσε το ψηφιακό περιεχόμενο που παίζει πρωτεύοντα ρόλο στην επαφή μας με τέτοια κείμενα στην οθόνη του υπολογιστή.

Άλλωστε, αυτό εξυπηρετούσε και η χρήση του Wiki. Το Wiki ανήκοντας στα εργαλεία του Web2.0 βοήθησε να αναδειχθεί η συνεργατικότητα ως ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της κειμενικής συγγραφής σήμερα.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Β' Γυμνασίου:

Θανάσης Βαλτινός, [«Δύο γράμματα της Χαράς»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Θανάσης Βαλτινός, *Στοιχεία για τη δεκαετία του '60*, σ.13, 18-19, 28, 87, 95, 118, 126, 185, 212, 297, 307, 323, 376. Αθήνα: Άγρα, 1992.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση

(2 διδακτικές ώρες): *(Γνωρίζοντας τη δεκαετία του 1960)*

Η πρώτη φάση πραγματοποιήθηκε εξολοκλήρου στην αίθουσα του τμήματος με τους μαθητές αρχικά σε ολομέλεια και στη συνέχεια χωρισμένους σε ομάδες.

1^η ώρα

Ανακοίνωσα στους μαθητές ότι στα επόμενα μαθήματα θα ασχολούμασταν με το βιβλίο του Θανάση Βαλτινού *Στοιχεία για τη δεκαετία του '60*. Στη συνέχεια, τους ρώτησα τι γνωρίζουν για τη συγκεκριμένη δεκαετία. Οι μαθητές δήλωσαν πλήρη άγνοια, εκτός από κάνα δυο αγόρια που έκαναν ποδοσφαιρικές αναφορές. Για να αποκτήσουν μια εικόνα τούς παρέπεμψα στα αντίστοιχα κεφάλαια του σχολικού εγχειριδίου της Ιστορίας της Γ' Γυμνασίου (ενότητες [54](#) και [55](#)) και σε ένα απόσπασμα από το βιβλίο της Ρένας Μπρισίμη-Μαράκη *Ένας αιώνας Ελλάδα. Μια διαφορετική προσέγγιση στη σχολική ιστορία* (σ. 179), τα οποία τους μοίρασα φωτοτυπημένα, και τους ζήτησα να καταγράψουν όσα γεγονότα ή στοιχεία θεωρούσαν σημαντικά. Οι μαθητές δούλεψαν ατομικά, ενώ όση ώρα κατέγραφαν τα ευρήματά τους, από το cd-player ακούγονταν ελληνικά και ξένα τραγούδια της δεκαετίας του '60. Συχνά οι μαθητές διέκοπταν την εργασία τους για να σχολιάσουν ότι γνώριζαν κάποιο τραγούδι και να αναρωτηθούν αν ήταν τόσο παλιό. Με αυτόν

τον τρόπο άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι γνωρίζουν περισσότερα για αυτήν τη δεκαετία από όσα αρχικά νόμιζαν, ενώ κινητοποιούνταν το ενδιαφέρον τους.

Αφού πέρασε το δεκαπεντάλεπτο που τους είχε δοθεί, οι μαθητές διάβασαν τις σημειώσεις που κράτησαν και εγώ σχεδίασα στον πίνακα έναν εννοιολογικό χάρτη για τη δεκαετία του '60, στηριγμένος στα στοιχεία που εντόπισαν. Ζήτησα από τα παιδιά να ομαδοποιήσουμε τα ευρήματά τους σε κατηγορίες όπως: Πολιτική, Πολιτισμός, Αθλητισμός, Καθημερινή ζωή, κλπ. Στόχος όλης αυτής της δραστηριότητας ήταν η εξοικείωσή τους με τη δεκαετία του 1960 και με γεγονότα και καταστάσεις που θα συναντούσαν στα αποσπάσματα από το βιβλίο του Βαλτινού που θα μελετούσαν στη συνέχεια.

Κατόπιν, ανέθεσα μια ομαδική δραστηριότητα για την επόμενη φορά. Οι μαθητές επρόκειτο να δουλέψουν σε ζευγάρια με τον/την διπλανό/ή τους στο θρανίο. Κάθε ζευγάρι ανέλαβε να δημιουργήσει για την επόμενη φορά ένα κολάζ για τη δεκαετία του 1960. Τους ζητήθηκε να επιλέξουν όσα από τα στοιχεία που συζητήθηκαν θεωρούσαν αντιπροσωπευτικότερα για την υπό συζήτηση δεκαετία και να αναζητήσουν σχετικές φωτογραφίες. Στη συνέχεια, θα συνέθεταν ένα κολάζ σε χαρτόνι αξιοποιώντας τις φωτογραφίες που εντόπισαν, προσθέτοντας λέξεις ή φράσεις και ό,τι άλλο σχετικό ήθελαν. Κάθε ζευγάρι έπρεπε να είναι σε θέση να υποστηρίξει τις επιλογές του εξηγώντας τους λόγους για τους οποίους θεώρησε ότι έπρεπε να περιλάβει τα συγκεκριμένα στοιχεία στο κολάζ του.

2^η ώρα

Το πρώτο δεκαπεντάλεπτο αφιερώθηκε στην παρουσίαση των κολάζ των ζευγαριών. Ένα ζευγάρι δεν είχε κατορθώσει να φτιάξει κολάζ αλλά είχε απλώς εκτυπώσει φωτογραφίες. Οι εργασίες ήταν αρκετά ενδιαφέρουσες και σε γενικές γραμμές περιέλαβαν αρκετά από τα στοιχεία που συζητήθηκαν την προηγούμενη ώρα. Ελάχιστα όμως ζευγάρια ήταν σε θέση να δικαιολογήσουν τις επιλογές τους. Φάνηκε

ότι στις περισσότερες περιπτώσεις προτιμήθηκαν τα συγκεκριμένα στοιχεία γιατί γι' αυτά βρέθηκαν πιο εύκολα και γρήγορα σχετικές φωτογραφίες στο διαδίκτυο.

Στη συνέχεια, θύμισα στην τάξη ότι θα ασχοληθούμε με το βιβλίο του Θανάση Βαλτινού *Στοιχεία για τη δεκαετία του '60* και ζήτησα να σχολιάσουν τον τίτλο: Τι προσδοκίες τους δημιουργούσε; Τι περίμεναν να διαβάσουν; Με τι φαντάζονταν ότι ασχολείται το κείμενο; Μια μαθήτρια επεσήμανε ότι ο τίτλος τής θύμιζε αστυνομική ιστορία και ότι την παρέπεμπε σε κάποιο μυστήριο ή κάποιο έγκλημα που έγινε τότε και ανέμενε ότι στο βιβλίο θα προσκομιστούν στοιχεία για την επίλυσή του. Άλλοι μαθητές διατύπωσαν την υπόθεση ότι το βιβλίο θα μιλάει γενικά για τη δεκαετία και τα στοιχεία του τίτλου θα είναι σχετικές πληροφορίες για την εποχή, μπορεί και φωτογραφίες.

Στο σημείο αυτό επανήλθα στην προηγούμενη δραστηριότητα με τα κολάζ και εξήγησα στους μαθητές τον στόχο της δραστηριότητας. Τους ενημέρωσα ότι όπως εκείνοι έφτιαξαν ένα κολάζ με φωτογραφίες της δεκαετίας του 1960, έτσι και ο Θανάσης Βαλτινός επιχείρησε ένα ανάλογο κολάζ, αλλά φτιαγμένο από κείμενα (πραγματικά ή επινοημένα) εκείνης της εποχής. Μέσω της αναλογίας με το κολάζ, προσπάθησα να κάνω αισθητό στα παιδιά τον τρόπο δουλειάς του Βαλτινού και να προλειάνω έτσι την εισοδό τους στο κείμενο, προλαβαίνοντας το παραξένισμα που μπορεί να τους προκαλούσε. Είχα φέρει μαζί μου ένα αντίτυπο του μυθιστορήματος και τους το έδωσα να το ξεφυλλίσουν, προκειμένου να διαπιστώσουν την ιδιαίτερη δομή του.

Κατόπιν, ανακοίνωσα τη σύνθεση των ομάδων στο πλαίσιο των οποίων θα δούλευαν στο εξής. Ο χωρισμός έγινε λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις ατομικές τους προτιμήσεις (τις οποίες μου είχαν δώσει γραπτώς εκ των προτέρων), όσο και τις δεξιότητες τους στο χειρισμό Η/Υ, ώστε σε όλες τις ομάδες να υπάρχει τουλάχιστον ένα μέλος με σχετική άνεση.

Στο τέλος της ώρας έδωσα σε όλους τους μαθητές φωτοτυπημένα τα αποσπάσματα από το βιβλίο του Βαλτινού που θα μελετούσαν στη συνέχεια και τους

ζήτησα να τα διαβάσουν στο σπίτι. Τα αποσπάσματα ήταν ίδια για όλους. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκαν αποσπάσματα από τις σελίδες: 13, 18-19, 28, 87, 95, 118, 126, 185, 212, 297, 307, 323, 376. Τους ενημέρωσα επίσης ότι έπρεπε να διαβάσουν και τα δύο αποσπάσματα του βιβλίου που περιλαμβάνονται στο σχολικό εγχειρίδιο ([«Δύο γράμματα της Χαράς»](#)).

Β' φάση

(2 διδακτικές ώρες): (Αποσυναρμολογώντας τα Στοιχεία για τη δεκαετία του '60)

3^η ώρα-4^η ώρα

Το συνεχόμενο αυτό δίωρο πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα διδασκαλίας του τμήματος και οι μαθητές δούλεψαν σε ομάδες.

Κάθε ομάδα κλήθηκε να συζητήσει τα αποσπάσματα που διάβασαν όλοι στο σπίτι και να συμπληρώσει τον πίνακα που τους δόθηκε ([Φύλλο Εργασίας](#)). Συγκεκριμένα, τους ζητήθηκε να προσδιορίσουν το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει κάθε απόσπασμα, να διατυπώσουν με λίγα λόγια το θέμα του και να σχολιάσουν τυχόν γλωσσικές ιδιαιτερότητες που παρατηρούν. Τα παιδιά ζήτησαν περισσότερες διευκρινίσεις τόσο για τα κειμενικά είδη όσο και για τις γλωσσικές ιδιαιτερότητες. Έδωσα ενδεικτικά παραδείγματα (επιστολή, διαφήμιση, αγγελία, κλπ. // δημοτική, καθαρεύουσα, ιδιοματισμοί, ξένες λέξεις κλπ.). Τους δόθηκε χρόνος μισής ώρας για να συμπληρώσουν το φύλλο εργασίας, τελικά όμως χρειάστηκαν συνολικά σαράντα λεπτά προκειμένου να το ολοκληρώσουν.

Τα αποσπάσματα ήταν ίδια για όλες τις ομάδες προκειμένου να συγκριθούν τα αποτελέσματα στα οποία θα οδηγούνταν και να μπορούν να παρακολουθούν όλοι με άνεση τη συνακόλουθη συζήτηση. Είχε γίνει προσπάθεια τα αποσπάσματα να αντιπροσωπεύουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ποικιλία τόσο από τα κειμενικά είδη, όσο και από τα θέματα που καλύπτονται στο βιβλίο. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές κλήθηκαν να αποσυναρμολογήσουν το κείμενο, για να δουν το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένο, και να το αναλύσουν σε μορφικές και θεματικές μονάδες. Η

δραστηριότητα αυτή είχε διπλό στόχο: από τη μια να δώσει στα παιδιά τη δυνατότητα να αποκωδικοποιήσουν τη δομή του πεζογραφήματος του Βαλτινού και από την άλλη να προετοιμάσει μέσω του σκελετού που δημιουργήθηκε τις δικές τους δημιουργικές απόπειρες σχετικά με τη σημερινή δεκαετία.

Η συνεργασία των ομάδων πήγε σε γενικές γραμμές αρκετά καλά. Φυσικά, υπήρχαν σε κάθε ομάδα περιπτώσεις παιδιών που δεν είχαν διαβάσει τα αποσπάσματα από το σπίτι, γεγονός που καθυστέρησε την εργασία τους.

Οι ομάδες δυσκολεύτηκαν αρκετά να προσδιορίσουν το κειμενικό είδος συγκεκριμένων αποσπασμάτων (όπως το ανακοινωθέν του παλατιού, το πρόγραμμα κινηματογράφων και θεάτρων). Επειδή η δυσκολία αυτή αφορούσε περισσότερες από μια ομάδες, εκμεταλλεύτηκα την ευκαιρία για να συζητήσω με τα παιδιά το γεγονός ότι πολλά κειμενικά είδη μεταβάλλονται στην πορεία του χρόνου, ενώ κάποια εξαφανίζονται. Οι δυσκολίες που αντιμετώπιζαν μπορούσαν ενδεχομένως να σχετιστούν με το γεγονός ότι κάποια κειμενικά είδη δεν υπήρχαν πια σε αυτή τη μορφή στις μέρες μας. Για παράδειγμα, το διαφημιστικό κείμενο από τη σελίδα 95 του βιβλίου δεν θα το συναντούσαμε σε μια σημερινή εφημερίδα ή σε ένα περιοδικό με αυτήν τη μορφή. Ρώτησα τους μαθητές πώς θα ήταν μια ανάλογη διαφήμιση στις μέρες μας. Μου απάντησαν ότι θα ήταν τηλεοπτική ή, αν ήταν σε περιοδικό, θα είχε φωτογραφίες και διαφορετικές γραμματοσειρές και μορφοποίηση. Ήδη ήταν μια πρώτη διαπίστωση που αφορούσε στον μεγάλο βαθμό πολυμεσικότητας και πολυτροπικότητας που χαρακτηρίζει τα κείμενα της εποχής μας. Η επιστολή προς την κυρία Μίνα έδωσε αφορμή να σχολιαστεί ότι σήμερα δεν συναντάμε τέτοια γράμματα προς αντίστοιχες στήλες περιοδικών, αλλά αναρτήσεις με ανάλογα ερωτήματα σε σχετικές ιστοσελίδες του διαδικτύου. Πιο εύκολα προσδιόρισαν άλλα κειμενικά είδη, όπως τις μικρές αγγελίες, τις ειδήσεις των εφημερίδων και τις επιστολές.

Ως προς τις γλωσσικές ιδιαιτερότητες οι περισσότερες ομάδες επισήμαναν τη χρήση τόσο της δημοτικής όσο και της καθαρεύουσας στα κείμενα της εποχής. Με

αφορμή αυτήν την παρατήρηση τούς ζήτησα να προσπαθήσουν να εξετάσουν σε τι είδους κείμενα προτιμούνταν η καθαρεύουσα και σε ποια η δημοτική. Δε δυσκολεύτηκαν να υποθέσουν ότι η καθαρεύουσα επιλεγόταν κυρίως σε δημόσια και επισημότερα κείμενα, ενώ στα πιο ιδιωτικά ή ανεπίσημα ήταν πιο συχνή η δημοτική. Συζητήθηκαν, επίσης, σύντομα η παρουσία συντομογραφιών και ξένων λέξεων, ώστε να διαπιστωθεί ότι δεν χαρακτηρίζουν μόνο τα κείμενα της σύγχρονης εποχής αλλά απαντώνταν και στο παρελθόν.

Ακολούθως, συζητήθηκε η θεματολογία των κειμένων. Προσπαθήσαμε μαζί με τις ομάδες να προσδιορίσουμε από ποιες θεματικές περιοχές του εννοιολογικού χάρτη που δημιουργήσαμε την προηγούμενη ώρα αντλούνται τα θέματα των αποσπασμάτων που μελετήθηκαν. Διαπιστώθηκε ότι έχουμε να κάνουμε με κείμενα που αναφέρονται τόσο στην πολιτική και τον πολιτισμό όσο και στον αθλητισμό και την καθημερινή ζωή. Τους ρώτησα ποια από τα βασικά θέματα που είχαμε συζητήσει για τη δεκαετία του 1960 συναντήσανε στα κείμενα που διάβασαν. Οι μαθητές ανέφεραν κυρίως τη μετανάστευση και την πολιτική αστάθεια. Τέλος, ζήτησα να μου πουν ποιες όψεις και πτυχές της δεκαετίας του 1960 πρόσθεσε στην εικόνα που διαμόρφωναν η ανάγνωση των εν λόγω αποσπασμάτων και οι οποίες δεν υπήρχαν στα ιστορικά κείμενα που είχαν μελετήσει την πρώτη ώρα της εφαρμογής. Οι μαθητές τόνισαν στις απαντήσεις τους ότι μέσα από τα αποσπάσματα αναδείχθηκε πολύ περισσότερο το ιδιωτικό και προσωπικό στοιχείο και πτυχές της καθημερινής ζωής, όπως η προσωπική ζωή και τα καθημερινά προβλήματα των ανθρώπων. Όταν τους ρώτησα για ποιο λόγο πιστεύουν ότι ο συγγραφέας συμπεριέλαβε τέτοιου είδους κείμενα στο έργο του, μου απάντησαν ότι έτσι ζωντανεύει πολύ περισσότερο η συγκεκριμένη εποχή και οι άνθρωποί της, ενώ είναι πιο εύκολο να διαπιστώσουμε ομοιότητες και διαφορές με τη σύγχρονη καθημερινότητα. Τα ερωτήματα αυτά επιχείρησαν να υποψιάσουν τους μαθητές για τον κατασκευασμένο χαρακτήρα του βιβλίου και να τους προβληματίσουν σχετικά με τους ενδεχόμενους στόχους που μπορεί να κατηύθυναν τον τρόπο αναπαράστασης της δεκαετίας του 1960 από τον Βαλτινό. Εννοείται πως το μικρό της ηλικίας των

μαθητών δεν επέτρεψε μεγάλη εμβάθυνση ούτε σύνθετες αναλύσεις. Το ζητούμενο όμως ήταν έστω και αδρά να δημιουργηθεί ο σπόρος ενός προβληματισμού προς αυτήν την κατεύθυνση.

Τέλος, έθεσα ερωτήματα σχετικά με τη λογοτεχνική ιδιαιτερότητα του κειμένου: ποιες διαφορές εντόπισαν σε σχέση με τα πεζά λογοτεχνικά κείμενα που έχουν διαβάσει μέχρι στιγμής; Αμέσως επεσήμαναν ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη υπόθεση ή ήρωες. Όταν τους ρώτησα αν θα χαρακτήριζαν ένα τέτοιο κείμενο, που δεν έχει συγκεκριμένη πλοκή και πρωταγωνιστές, λογοτεχνικό ή όχι, υπήρξαν ποικίλες αντιδράσεις: ένας μαθητής υποστήριξε ότι μπορεί να μην υπάρχουν βασικοί πρωταγωνιστές, αλλά υπάρχουν πολλές μικρές ιστορίες που μπορεί να ανασυνθέσει ο αναγνώστης μέσα από τις επιστολές και τα άλλα κείμενα που περιέχονται. Αρκετοί μαθητές συμφώνησαν μαζί του, φέρνοντας συγκεκριμένα παραδείγματα. Υπήρξε αντίλογος από μια άλλη μαθήτρια η οποία θεώρησε ότι το βιβλίο είχε περισσότερο στόχο να δείξει την ιστορία εκείνης της δεκαετίας και δεν έχει λογοτεχνικές διαστάσεις, καθώς τα κείμενα μπορεί να είναι και πραγματικά ντοκουμέντα της εποχής. Πρότεινα να πραγματοποιηθεί σχετική ψηφοφορία και το αποτέλεσμα έγειρε οριακά υπέρ του χαρακτηρισμού του κειμένου ως λογοτεχνικού. Τέλος, τους ενημέρωσα πως ο συγγραφέας επέλεξε να χαρακτηρίσει το έργο ως μυθιστόρημα στον υπότιτλο. Δεν τους είχα δώσει τη συγκεκριμένη πληροφορία πιο πριν ώστε να μην τους κατευθύνω σε μια συγκεκριμένη «σωστή» απάντηση, αλλά να τους δώσω τη δυνατότητα να εκφράσουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Άλλωστε, σε καμία περίπτωση στόχος δεν ήταν να οδηγηθούμε σε ένα οριστικό συμπέρασμα, αλλά περισσότερο να ανοίξει μια σχετική συζήτηση, να αναγνωριστούν οι ιδιαιτερότητες του κειμένου και να γεννηθεί ένας προβληματισμός σχετικά με τη λογοτεχνικότητά του. Μόνο έτσι υπήρχε πιθανότητα οι μαθητές να αναστοχαστούν πάνω στις ίδιες τους τις απόψεις για το τι είναι λογοτεχνία και να μεταβάλουν ίσως έστω και λίγο τον ορίζοντα προσδοκιών τους.

Για την επόμενη φορά κάθε ομάδα ανέλαβε να συντάξει έναν αντίστοιχο πίνακα για την τρέχουσα δεκαετία, στον οποίο θα περιελάμβανε τις κατηγορίες των κειμενικών ειδών που θεωρούσε ότι είναι χαρακτηριστικές της εποχής μας (π.χ. μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αναρτήσεις σε ιστολόγια, διαφημιστικά μηνύματα, άρθρα από lifestyle περιοδικά, SMS, tweets κλπ.) και τα θέματα που απασχολούν τη σημερινή πραγματικότητα (π.χ. οικονομική κρίση, μετανάστευση, τηλεόραση, υπολογιστές κλπ.).

Γ' φάση

(4 διδακτικές ώρες): *Συνθέτοντας τα Στοιχεία για τη δεκαετία του 2010*

Ολόκληρη η τρίτη φάση πραγματοποιήθηκε στο εργαστήριο πληροφορικής με την τάξη χωρισμένη σε ομάδες.

5^η ώρα

Οι ομάδες ξεκίνησαν να παρουσιάζουν τους καταλόγους που συνέταξαν καταγράφοντας κειμενικά είδη και θέματα χαρακτηριστικά της τρέχουσας δεκαετίας. Υπήρξαν ομάδες που δήλωσαν ότι δυσκολεύτηκαν και που είχαν καταγράψει ελάχιστα στοιχεία, υπήρξαν όμως και ομάδες που είχαν αρκετές ιδέες, οι οποίες συζητήθηκαν και κινητοποιήσαν τη σκέψη και των υπολοίπων, οπότε προέκυψαν καινούργιες ιδέες κατά τη διάρκεια της ώρας.

Όσον αφορά στα κειμενικά είδη, αρχικά συζητήθηκαν κειμενικά είδη που συναντήσαμε και στο κείμενο του Βαλτινού και τα οποία συναντάμε και σήμερα λιγότερο ή περισσότερο αλλαγμένα. Αναφέρθηκαν οι διαφημίσεις, οι μικρές αγγελίες και τα ειδησεογραφικά άρθρα στις εφημερίδες, τονίστηκε όμως ότι στις μέρες μας διακρίνονται από μεγαλύτερο βαθμό πολυτροπικότητας, καθώς συνοδεύονται από πολλές φωτογραφίες και άλλα γραφιστικά στοιχεία. Επισημάνθηκε, επίσης, ότι τέτοιου είδους κείμενα συναντάμε και στο διαδίκτυο, όπου μπορεί να συνοδεύονται από βίντεο ή/και υπερσυνδέσεις προς άλλες ιστοσελίδες. Με αφορμή την αναφορά μιας ομάδας στο κειμενικό είδος των επιστολών διάφοροι μαθητές σχολίασαν ότι στις

μέρες μας τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου είναι πολύ πιο συχνά από τις γραπτές επιστολές. Μετά από αυτήν την παρατήρηση προστέθηκαν στη συζήτηση άλλα κειμενικά είδη που χαρακτηρίζουν την εποχή μας και που συνδέονται με τη σύγχρονη ψηφιακή πραγματικότητα. Αναφέρθηκαν τα status updates στο facebook, τα SMS, οι συνομιλίες σε chat, τα tweets και οι αναρτήσεις στα ιστολόγια.

Όσον αφορά στα θέματα της εποχής μας, στη συζήτηση κυριάρχησε η οικονομική κρίση και τα παρεπόμενά της, όπως η ανεργία και η μετανάστευση. Στο σημείο αυτό οι ίδιοι οι μαθητές παρατήρησαν την ομοιότητα με τη δεκαετία του '60, σχολιάζοντας πως όπως και τότε έτσι και σήμερα πολλοί Έλληνες φεύγουν στο εξωτερικό σε αναζήτηση επαγγελματικής αποκατάστασης. Άλλα θέματα που αναφέρθηκαν ήταν η πολιτική, ο αθλητισμός, το lifestyle και η εκπαίδευση. Ο περιορισμένος χρόνος δεν επέτρεψε να επεκταθούμε περαιτέρω.

Στη συνέχεια, ανακοίνωσα στους μαθητές ότι θα επιχειρούσαμε βασισμένοι στον κατάλογο θεμάτων και κειμενικών ειδών που συντάχθηκε να συνθέσουμε τα «Στοιχεία για τη δεκαετία του 2010», δηλαδή ένα ανάλογο μωσαϊκό κειμένων από διάφορα κειμενικά είδη που να αντικατοπτρίζουν κατά την άποψή τους τη σημερινή εποχή. Για να γίνει αυτό, θα χρησιμοποιούσαμε ένα Wiki, που δημιουργήθηκε ακριβώς για αυτόν τον σκοπό. Όλο το υλικό θα συγκεντρωνόταν σε αυτό το περιβάλλον, κάθε κείμενο σε χωριστή σελίδα. Με τον τρόπο αυτό το Wiki θα μετατρέποταν στο τέλος σε ένα ψηφιακό ανάλογο του βιβλίου του Βαλτινού, αυτή τη φορά όμως για τη δεκαετία του 2010.

Καθώς η τάξη δεν είχε προηγούμενες εμπειρίες από περιβάλλοντα Wiki, το υπόλοιπο της ώρας αφιερώθηκε στην παροχή οδηγιών και στην εξοικείωση των παιδιών με τον τρόπο εργασίας που θα ακολουθούνταν. Σε γενικές γραμμές οι μαθητές δεν δυσκολεύτηκαν ιδιαίτερα στο να κατανοήσουν τον τρόπο λειτουργίας του περιβάλλοντος και τις δυνατότητες που παρέχει.

Για την επόμενη φορά ζήτησα από κάθε μαθητή να φέρει ένα χαρακτηριστικό κείμενο που θα μπορούσε να περιληφθεί στο ανθολόγιο που θα δημιουργούσαμε ως

χαρακτηριστικό της δεκαετίας μας είτε λόγω του κειμενικού είδους στο οποίο ανήκει είτε λόγω του θέματός του. Στόχος ήταν την επόμενη φορά να έχει ήδη συλλεχθεί ένα σχετικό υλικό και κάθε ομάδα να έχει 3-4 κείμενα στη διάθεσή της. Με βάση αυτά τα κείμενα θα μπορούσε στη συνέχεια να συνθέσει και δικά της.

6^η-7^η ώρα

Πριν ξεκινήσει το δίωρο, αντιπροσωπεία της τάξης με ενημέρωσε ότι εξαιτίας ενός δύσκολου διαγωνίσματος που έγραφαν εκείνη την ημέρα, σχεδόν κανένας από τους μαθητές δεν είχε προετοιμαστεί για το μάθημα με αποτέλεσμα να μην έχουν συγκεντρώσει τα κείμενα που τους ζήτησα. Συνεπώς, ζήτησα από τις ομάδες να αναζητήσουν το σχετικό υλικό μέσα στο επόμενο δίωρο. Τα κείμενα μπορούσαν να αναζητήσουν σε μια μηχανή αναζήτησης στο διαδίκτυο ή και να τα αντλήσουν από την καθημερινότητά τους (π.χ. SMS από τα κινητά τους, πραγματικά e-mail που είχαν αποστείλει ή τους είχαν αποσταλεί, αναρτήσεις από το facebook, σε περίπτωση που διέθεταν λογαριασμό κλπ.). Κάθε ομάδα έπρεπε να εντοπίσει τουλάχιστον τέσσερα κείμενα, που τα μέλη της έκριναν ότι μπορούν να θεωρηθούν χαρακτηριστικά της εποχής μας, είτε λόγω του κειμενικού είδους στο οποίο ανήκουν είτε λόγω της θεματολογίας τους. Κάθε κείμενο που θα εντόπιζαν έπρεπε να το κάνουν αντιγραφή σε χωριστή σελίδα του Wiki. Έπρεπε να είναι σε θέση να δικαιολογήσουν τις επιλογές τους.

Οι ομάδες εντόπισαν αρχικά κυρίως άρθρα σχετικά με lifestyle ή αθλητικά γεγονότα της επικαιρότητας. Επειδή παρατήρησα ότι περισσότερο ασχολούνταν με κείμενα που τους ενδιέφερε το περιεχόμενό τους και δεν είχαν κατά νου τον στόχο που είχε τεθεί, επέστησα την προσοχή όλων των ομάδων στο γεγονός ότι αναζητούσαμε ποικιλία σύγχρονων κειμενικών ειδών που να αναδεικνύουν χαρακτηριστικές πτυχές της εποχής μας. Γι' αυτό και έθεσα ως όρο τα τέσσερα κείμενα κάθε ομάδας να ανήκουν σε διαφορετικό κειμενικό είδος. Τους επεσήμανα ότι μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα κειμενικά είδη που έχουν αλλάξει πολύ από τη

δεκαετία του '60 ή εντελώς καινούριες μορφές κειμένων. Μετά από αυτό οι ομάδες άρχισαν να κινητοποιούνται προς αυτήν την κατεύθυνση.

Όταν όλες οι ομάδες είχαν εντοπίσει τα τέσσερα κείμενα που τους αναλογούσαν, τους ζήτησα να συνθέσουν και δικά τους κείμενα για να τα περιλάβουμε στο ανθολόγιο, με βάση τα κείμενα που είχαν ήδη συλλέξει. Ζήτησα από κάθε ομάδα να γράψει μόνο ένα κείμενο προκειμένου να έχει τον χρόνο να προβληματιστεί σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τις συμβάσεις του. Συγκεκριμένα, θα έπρεπε πρώτα να αποφασίσουν σε ποιο από τα κειμενικά είδη που είχαν συγκεντρώσει θα ανήκε το κείμενο και να χρησιμοποιήσουν το αντίστοιχο παράδειγμα που είχαν εντοπίσει ως πρότυπο. Τους συμβούλεψα να παρατηρήσουν τα ιδιαίτερα στοιχεία που χαρακτηρίζουν αυτό το κειμενικό είδος ως προς τη μορφή και τη δομή του και παράλληλα να προσέξουν αν υπάρχουν κάποια απαραίτητα στοιχεία που πρέπει να περιλάβουν (π.χ. στο e-mail το θέμα και την ηλεκτρονική διεύθυνση, στο άρθρο τον τίτλο κλπ.) Τους συμβούλεψα, ακόμη, να δώσουν ιδιαίτερη βαρύτητα στις γλωσσικές και υφολογικές ιδιαιτερότητες του είδους (αργκό, μακροπερίοδος λόγος, παρατακτική ή υποτακτική σύνδεση, greeklish, χρήση ελλειπτικών προτάσεων, συντομογραφίες, emoticons κ.ά.). Το θέμα του κειμένου μπορούσαν να το επιλέξουν μόνοι τους, αλλά θα έπρεπε με κάποιον τρόπο να αναδεικνύει χαρακτηριστικές πτυχές της εποχής μας.

Οι στόχοι όλης αυτής της δραστηριότητας ήταν πολλαπλοί: αρχικά, μέσα από τη δημιουργία του ψηφιακού αναλόγου επιδιώχθηκε να έρθουν οι μαθητές ακόμα πιο κοντά στον τρόπο εργασίας του Θανάση Βαλτινού. Ήταν ένα είδος προσομοίωσης του εργαστηρίου του συγγραφέα, που στόχο είχε να δημιουργήσει περισσότερες διόδους επικοινωνίας των μαθητών με αυτό το «διαφορετικό» λογοτεχνικό κείμενο. Ο καλύτερος τρόπος για να εξοικειωθούν με κάτι καινούριο, είναι να δημιουργήσουν κάτι ανάλογο οι ίδιοι. Παράλληλα, η δραστηριότητα αυτή αποτελούσε μια πολύ καλή ευκαιρία να ασχοληθούν οι μαθητές με τις ιδιαιτερότητες των σύγχρονων κειμενικών ειδών, όπως αυτά που δημιούργησε η ψηφιακή πραγματικότητα. Μπορούσαν να

συνειδητοποιήσουν δηλαδή –μέσα από τη σύγκριση με τη δεκαετία του '60– ότι κάθε εποχή χαρακτηρίζεται από διαφορετικές επιλογές και διαφορετικές δεσπόζουσες όσον αφορά στο είδος των κειμένων που παράγονται.

Το υπόλοιπο του διώρου αφιερώθηκε στη συγγραφή των κειμένων των ομάδων. Αφού τα μέλη συζήτησαν μεταξύ τους και κατέληξαν στο κειμενικό είδος με το οποίο θα καταπιάνονταν, συνέταξαν έναν μικρό κατάλογο με τα χαρακτηριστικά στοιχεία του είδους, τα οποία θεωρούσαν ότι έπρεπε να σεβαστούν. Στο στάδιο αυτό περιφερόμουν από ομάδα σε ομάδα, παρατηρούσα τον τρόπο εργασίας τους και παρενέβαινα όπου χρειαζόταν για να λύσω τυχόν απορίες ή να επιστήσω την προσοχή τους σε κάποιο χαρακτηριστικό που δεν είχαν προσέξει. Στη συνέχεια, αποφάσισαν το θέμα κάθε κειμένου και μετά καταπιάστηκαν με τη συγγραφή. Στις περισσότερες ομάδες η συγγραφή έγινε συλλογικά με τη συμμετοχή σχεδόν όλων των μελών. Μόνο σε μια ομάδα η σύνταξη του κειμένου ανατέθηκε σε συγκεκριμένο μέλος. Οι περισσότερες ομάδες δεν πρόλαβαν να ολοκληρώσουν το κείμενό τους και συμφώνησαν να το κάνουν από το σπίτι.

8^η ώρα

Κατά την τελευταία αυτή ώρα συζητήθηκαν διάφορα χαρακτηριστικά της κειμενικής πραγματικότητας της εποχής μας, με αφορμή κυρίως τα κείμενα που είχαν συνθέσει οι ομάδες, αλλά και τα αυθεντικά κείμενα που είχαν συγκεντρώσει. Στόχος δεν ήταν τόσο να γίνει μια εξαντλητική καταγραφή, όσο να αναδειχθούν κάποια βασικά σημεία που διαφοροποιούν το σήμερα από το παρελθόν.

Το γεγονός ότι σχεδόν όλα τα μέλη των ομάδων είχαν επιφέρει προσθήκες ή τροποποιήσεις στο κείμενο εξ αποστάσεως επέτρεψε να αναδειχθεί η συνεργατικότητα ως ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της κειμενικής συγγραφής σήμερα, καθώς και οι μεγάλες δυνατότητες επεξεργασίας ενός κειμένου που μας παρέχουν τα σύγχρονα εργαλεία.

Η πρώτη ομάδα μάς παρουσίασε μια ανάρτηση από το facebook, που έδωσε αφορμή να σχολιαστεί η πολύ μεγαλύτερη δημόσια διάσταση πολλών κειμένων στις μέρες μας σε σχέση με τη δεκαετία του '60. Τα εργαλεία Web 2.0 έχουν δώσει τη δυνατότητα να δημοσιεύει ο καθένας ό,τι και όποτε θέλει· αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι στην εποχή μας δημιουργούν και διαχειρίζονται μια δημόσια εικόνα σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από το παρελθόν. Άλλωστε, τα ψηφιακά μέσα κοινωνικής δικτύωσης –σε κάποια από τα οποία δήλωσαν ότι συμμετέχουν σχεδόν όλοι οι μαθητές της τάξης– αποτελούν μια από τις ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό την εποχή μας.

Η επόμενη ομάδα μας παρουσίασε μια συνομιλία σε chat¹. Στην περίπτωση αυτή σχολιάστηκαν πρωτίστως γλωσσικές ιδιαιτερότητες του κειμένου, όπως η εναλλαγή greeklish και ελληνικών χαρακτήρων. Επισημάνθηκε επίσης η παρουσία emoticons και συμβόλων. Ζήτησα από τα παιδιά να συζητήσουν τους λόγους που εμφανίζονται σε τέτοιου είδους κείμενα. Τα παιδιά απέδωσαν την παρουσία τους από τη μια στη χρήση πληκτρολογίου για τη δημιουργία τους (είτε στον υπολογιστή είτε στο κινητό τηλέφωνο) και από την άλλη στο ότι τα κείμενα αυτά είναι πολύ ανεπίσημα. Παρατηρήθηκε ότι ενώ στο παρελθόν τα χαρακτηριστικά του γραπτού και του προφορικού λόγου ήταν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό διαχωρισμένα, σήμερα υπάρχουν γραπτά κείμενα που χαρακτηρίζονται από μεγάλο βαθμό προφορικότητας.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό που παρουσιάστηκε και σε αυτό το κείμενο αλλά και σε ένα μήνυμα από SMS που μας παρουσίασε μια άλλη ομάδα² ήταν η συντομογράφηση ορισμένων πολύ κοινών λέξεων, π.χ. γτ= γιατί. Ζήτησα από τα παιδιά να μου πουν τι πιστεύουν ότι δείχνει μια τέτοια τάση για την εποχή μας. Κάποια υποστήριξαν ότι αυτό συνδέεται με το ότι οι άνθρωποι δε δίνουν μεγάλη σημασία στη γλώσσα στις μέρες μας, ενώ κάποια άλλα αναφέρθηκαν στην ταχύτητα και την ανάγκη γρήγορης πληκτρολόγησης και εξοικονόμησης χρόνου.

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο synomilia_chat.

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο SMS.

Όσον αφορά στη θεματολογία, παρατηρήθηκε πως και τα δύο αυτά κείμενα (η συνομιλία στο chat και το SMS) επιχείρησαν να περάσουν μέσα από τον καθημερινό διάλογο μείζονα ζητήματα της σημερινής πραγματικότητας, όπως η ανεργία και η μετανάστευση για οικονομικούς λόγους, κατά το πρότυπο των αποσπασμάτων του Βαλτινού που είχαμε δει τις προηγούμενες ώρες.

Με αφορμή τα κείμενα των υπολοίπων δύο ομάδων συζητήθηκαν οι μεταβολές που παρατηρούνται στα κειμενικά είδη με το πέρασμα του χρόνου. Συγκεκριμένα, παρουσιάστηκαν μια διαφήμιση και ένα άρθρο αθλητικής ειδησεογραφίας που όμως προορίζονταν για ψηφιακή δημοσίευση και γι' αυτό οι μαθητές είχαν ενσωματώσει φωτογραφίες, βίντεο και υπερσυνδέσεις. Συζητήθηκαν ξανά ζητήματα που είχαν να κάνουν με την έντονη παρουσία της πολυτροπικότητας και της πολυμεσικότητας στην εποχή μας. Μέσω αυτής της συζήτησης επιχειρήθηκε να αποκτήσουν οι μαθητές αντίληψη της ιστορικότητας κάθε κειμενικού είδους και των συμβάσεων που το χαρακτηρίζουν. Επιδιώχθηκε, δηλαδή, να συνειδητοποιήσουν ότι τα κειμενικά είδη δεν είναι άχρονες κατηγορίες που μένουν αναλλοίωτες στον χρόνο, αλλά κατασκευές που καθορίζονται από την ιστορική στιγμή στην οποία συντίθενται και υπόκεινται σε αλλαγές και μεταμορφώσεις στο πέρασμα του χρόνου.

Δυστυχώς, ο περιορισμένος διδακτικός χρόνος δεν επέτρεψε μεγαλύτερη εμβάθυνση στη συζήτηση και πολλά ζητήματα δεν πρόλαβαν να θιγούν. Δεν υπήρξε η δυνατότητα πολλών συγκρίσεων με τα κειμενικά είδη της δεκαετίας του '60 που είχαν μελετηθεί και έτσι δεν επιτεύχθηκαν κάποιοι από τους αρχικούς στόχους. Οι επικείμενες διακοπές του Πάσχα επέβαλαν να ολοκληρωθεί η εφαρμογή του σεναρίου σε αυτό σημείο.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Συζητήστε τα αποσπάσματα από το βιβλίο του Βαλτινού *Στοιχεία για τη δεκαετία του '60* που διαβάσατε και προσπαθήστε να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα:

Α/Α	ΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ	ΘΕΜΑ	ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Για την εξοικείωση των μαθητών με τη δεκαετία του 1960 θα μπορούσε να αξιοποιηθεί το περιβάλλον της χρονογραμμής [«Ιστορία και Νεοελληνική Λογοτεχνία»](#) από τις [Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα](#). Θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιηθούν διαφορετικά αποσπάσματα από το βιβλίο του Βαλτινού.

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για ένα διαθεματικό σενάριο σχετικό με τη δεκαετία του 1960, συνδυάζοντας τα μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας ή/και της Νεοελληνικής Γλώσσας με το μάθημα της Ιστορίας. Στην περίπτωση αυτή, η εφαρμογή του σεναρίου θα έπρεπε να μεταφερθεί στην Γ΄ Γυμνασίου, καθώς η δεκαετία του 1960 περιλαμβάνεται στην ύλη του σχολικού εγχειριδίου της συγκεκριμένης τάξης. Κάτι τέτοιο θα συνεπαγόταν, βέβαια, αφενός την επέκταση και τον εμπλουτισμό του σεναρίου με περισσότερες δραστηριότητες που θα ενέπλεκαν τους μαθητές σε αναζήτηση και οργάνωση στοιχείων σχετικών με την εποχή του 1960 και αφετέρου θα συνεπαγόταν, πιθανώς, τον περιορισμό των δραστηριοτήτων των σχετικών με τη σημερινή εποχή, ανάλογα βέβαια και με το αν η στόχευση του διαθεματικού σεναρίου θα έγερνε προς τη μεριά των γνώσεων για το παρελθόν ή προς τη μεριά των συγκρίσεων με το παρόν.

Τέλος, το σενάριο θα μπορούσε να εφαρμοστεί και στο Λύκειο με μεγαλύτερη εμβάθυνση στα χαρακτηριστικά των κειμενικών ειδών της εποχής μας και στις διαφορές που παρουσιάζουν σε σχέση με τη δεκαετία του '60.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Οι ομάδες δυσκολεύτηκαν αρκετά να προσδιορίσουν το κειμενικό είδος κάποιων αποσπασμάτων από το βιβλίο του Βαλτινού (όπως το ανακοινωθέν του παλατιού, το πρόγραμμα κινηματογράφων και θεάτρων). Επειδή η δυσκολία αυτή αφορούσε περισσότερες από μια ομάδες, εκμεταλλεύτηκα την ευκαιρία για να συζητήσω με τα παιδιά το γεγονός ότι πολλά κειμενικά είδη μεταβάλλονται στην πορεία του χρόνου,

ενώ κάποια εξαφανίζονται. Οι δυσκολίες που αντιμετώπιζαν μπορούσαν ενδεχομένως να σχετιστούν με το γεγονός ότι κάποια κειμενικά είδη δεν υπήρχαν πια σε αυτή τη μορφή στις μέρες μας.

Δυσκολίες παρατηρήθηκαν και κατά τη διαδικασία αναζήτησης αυθεντικού κειμενικού υλικού, χαρακτηριστικού της εποχής μας. Οι ομάδες εντόπισαν αρχικά κυρίως άρθρα σχετικά με lifestyle ή αθλητικά γεγονότα της επικαιρότητας. Παρατήρησα ότι περισσότερο ασχολούνταν με κείμενα των οποίων το περιεχόμενο τους ενδιέφερε και δεν είχαν κατά νου τον στόχο που είχε τεθεί. Γι' αυτό επέστησα την προσοχή όλων των ομάδων στο γεγονός ότι αναζητούσαμε ποικιλία σύγχρονων κειμενικών ειδών που να αναδεικνύουν χαρακτηριστικές πτυχές της εποχής μας. Τους επεσήμανα ότι μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα κειμενικά είδη που έχουν αλλάξει πολύ από τη δεκαετία του '60 ή εντελώς καινούριες μορφές κειμένων. Μετά από αυτό οι ομάδες άρχισαν να κινητοποιούνται προς αυτήν την κατεύθυνση.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελάκος, Κ., Ε. Κατσαρού & Α. Μαγγανά. 2006. *Νεοελληνική Γλώσσα, Α' Γυμνασίου, Βιβλίο Εκπαιδευτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Μητσικοπούλου, Β. 2000. *Κείμενο και κειμενικό είδος*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/discourse/1_2/index.html [2.8.2014]

Μπρισίμη-Μαράκη, Ρ. 2000. *Ένας αιώνας Ελλάδα. Μια διαφορετική προσέγγιση στη σχολική ιστορία*. Αθήνα: Καστανιώτης.